

Minister Blok kan nu helpen om Tsjaad te stabiliseren.

NRC 14 mei 2021

Tsjaad betekent veel voor stabiliteit in de Sahel, Nederland kan veel betekenen voor Tsjaad. Daartoe moet het zijn eigen beleid volgen, niet dat van Frankrijk en de EU. Het moet de machtsovername door de Militaire OvergangsRaad (MR) expliciet veroordelen, én samenwerken met de MR, die moet worden aangevuld met burgers. Dat mag hypocriet zijn, maar biedt de bevolking van Tsjaad de beste kans op veiligheid en democratie.

Op 19 april namen militairen de macht over, nadat president Idriss Deby was gedood. Rebellen hadden dat willen doen, maar het dodelijke schot kwam waarschijnlijk van een lid van Deby's eigen lijfwacht, uit wraak om de moord in februari op een tante (moeder van een politieke tegenstander) van zowel Deby als de lijfwacht. Het was een pure staatsgreep, met de belofte om over 18 maanden (of 36!) verkiezingen uit te schrijven en de macht terug te geven aan een burgerregering. De militairen gaven de leiding over hun Raad aan een zoon van Deby, generaal Mahamat Idriss, en schoven het parlement opzij, tot ongenoegen en opluchting van de Tsjaadse bevolking en de internationale toeschouwers. Ongenoegen omdat Tsjadiërs snakten naar het einde van de autocratische regering van Deby, waarin de macht van zijn partij- en clangenoten de kans op enige vorm van recht voor anderen bijna totaal verstikt heeft. Een militaire raad onder aanvoering van Deby's zoon lijkt nog een graad erger. Opluchting omdat de dreiging van de rebellen, die van de Libische warlord Haftar zeer zware wapens hebben gekregen, groot blijft. En chaos in Tsjaad zou de hele Sahelregio kunnen meesleuren. Frankrijk reageerde daarom onmiddellijk met steun aan de MR. Na een week werd die genuanceerd, maar Macron heeft de machtsovername niet veroordeeld en de EU dus ook niet. Zo'n veroordeling is wel nodig, om de MR te laten weten dat ze geen *carte blanche* heeft en de Tsjaadse bevolking te tonen dat de illegaliteit van de MR benadrukt wordt, ook al deelt de internationale gemeenschap het dilemma waarvoor de afweging tussen democratie en de veiligheid van duizenden ons stelt.

De Franse positie wordt niet begrepen. Ja, het Tsjaadse leger is van groot belang in de strijd tegen terrorisme door jihadisten in de Sahel, en Tsjaad is de basis van de Franse militaire operatie daartegen. Maar politici en maatschappelijke organisaties in Tsjaad ontkennen dat niet. Ook een burgerregering zou het leger en de Franse betrokkenheid daarbij steunen. Wat is dan het grote Franse belang bij de nieuwe status quo? Niet economisch: bij de olie-exploitatie is geen Frans bedrijf betrokken. Gaat het om de "irreguliere migratie" naar Europa? Maar die is vanuit Tsjaad vrijwel nihil, en vanuit de hele Sahel neemt die al jaren af. En waarom steunt Frankrijk de rebellen feitelijk zolang ze in Libië hun wapens uitproberen, om vervolgens het Tsjaadse leger te helpen ze te bombarderen zodra ze zuidwaarts trekken? Het anti-Franse sentiment laait ook in Tsjaad op.

Nu de complexe toekomst. Dat de MR binnen drie maanden zou kunnen opstappen, zoals een deel van de *civil society* eist, is een utopie. Onder druk van de Afrikaanse Unie, buurlanden en leiders van maatschappelijke instellingen in Tsjaad hebben de militairen wel stappen gezet op de weg van transitie. Begin mei is een overgangsregering geïnstalleerd van veertig ministers. Ze zijn niet allemaal even goed, maar sommigen, zoals de minister van Justitie Mahamat Ahmat Alhabbo, zijn excellent. In opdracht van hem zijn demonstranten die 1 mei gearresteerd werden vrijgelaten en zijn demonstraties op 8 mei getolereerd. (Nadat op die eerdere demonstraties met geweld – 6 tot 15 doden- gereageerd was.) Wat die binnenlandse leiders nu nastreven is een uitbreiding van de MR met burgers, liefst niet-politici. Een van hen moet voorzitter worden van de Raad, naar het voorbeeld van de Nationale Overgangsraad in Mali. Dan moet die Raad snel beginnen aan een Nationale Dialoog, een gesprek tussen politieke partijen, maatschappelijke organisaties en rebellen over de inrichting van de staat en democratische instellingen. Velen willen dat dat gebeurt onder aegis van de "internationale gemeenschap", die erop moet toezien dat het proces niet langer duurt dan 18 maanden. De Franse rol daarin zal heel bescheiden moeten zijn, maar Nederland kan een belangrijke bijdrage leveren. Sinds 2019 heeft Nederland een diplomatieke post in Tsjaad. Een van de beleidsdoelen is om de vertrouwensband tussen overheid en bevolking te verbeteren. Dat kan door steun en geld beschikbaar te stellen voor de organisatie van een Nationale Dialoog. Volgens de minister van Buitenlandse Zaken heeft Nederland een "actieve rol in de vormgeving" van het Europese beleid voor de Sahel. Nu is het

moment om dat uit te buiten. Nederland moet zich wat Tsjaad betreft losmaken van Frankrijk, de machtsovername door de MR veroordelen, de stabiliteit dienen door aan te dringen op opname van burgers in de Overgangsraad, geld vrijmaken voor een Nationale Dialoog en de rest van de EU vragen hetzelfde te doen.

Dorrit van Dalen